

Cervantes

OPETTAVAISIA KERTOMUKSIA

Opettavaisia kertomuksia

Miguel de Cervantes Saavedra

OPETTAVAISIA KERTOMUKSIA

Suomennos ja selitykset
Arto Rintala

Esipuhe
Liisa Saariluoma

FAROS

Alfred Kordelinin säätiö ja FILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus
ovat tukeneet teoksen suomennostyötä.

Kolmas, korjattu painos, 2021

Alkuteos: Miguel de Cervantes Saavedra, *Novelas ejemplares* (1613)

© Arto Rintala, Liisa Saariluoma & Faros-kustannus Oy

ISBN 978-952-5710-87-8

Faros-kustannus Oy

www.faroskustannus.fi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

SISÄLLYS

Liisa Saariluoma: <i>Elämä ja kirjallisuus – Cervantesin Opettavaisia kertomuksia</i>	7
OPETTAVAISIA KERTOMUKSIA	23
Esipuhe lukijalle	23
Mustalaistyttö	29
Antelias rakastaja	111
Rinconete ja Cortadillo	167
Englantilainen espanjatar	215
Lisensiaatti Lasinen	265
Veren voima	301
Mustankipeä extremaduralainen	325
Ylhäinen kyökipiika	369
Kaksi neitokaista	435
Neiti Cornelia	483
Petollinen naimakauppa / Koirien keskustelu	533
Selityksiä	625

Elämä ja kirjallisuus: Cervantesin Opettavaisia kertomuksia

Miguel de Cervantes Saavedra (1547–1616), jonka novellikokoelma *Opettavaisia kertomuksia* tässä saatetaan ensi kerran kokonaisuudessaan suomalaisen lukijakunnan ulottuville, tunnetaan yleisesti *Don Quijoten* kirjoittajana. Silloin kun mainitaan puolenkymmentä romaanin historian tärkeintä teosta, mukana on aina *Don Quijote*, merkkiteoksista ajallisesti ensimmäinen. Tällainen Cervantesin jälkimaine ei vastaa kirjailijan omia odotuksia: Cervantes näki osallistuneensa paljon monipuolisemmin kirjallisuuden kehittämiseen kuin pelkästään tarinallaan köyhästä hidalgosta, joka ritarromaaneja luettuun menetti järkensä ja lähti maailmalle tekemään urotekoja – tekoja, joita maailma ei kuitenkaan ollut valmis eikä kykenevä ottamaan vastaan vaan tarjosi hänelle taistelutovereiksi tuulimyllyjä jättiläisten asemasta. Cervantes oli toki hyvillään *Don Quijoten* saamasta innostuneesta vastaanotosta, ja romaanin toisessa osassa (ensimmäinen osa oli ilmestynyt vuonna 1605, toinen osa ilmestyi vuonna 1615) hän hyvin itsetietoisesti osoittaa ymmärtävänsä romaaninsa ansiot verrattuna Avellaneda-nimisen pseudonyymien taakse kätkeytyneen kirjoittajan julkaisemaan romaanin jatko-osaan. Cervantes oli kuitenkin omissa silmissään kunnostautunut jo ennen tätä muun muassa *Galatea*-nimisellä paimenromaanillaan (1585), joka mainitaan hyväksyvässä mielessä *Don Quijoten* ensimmäiseen osaan sisältyvissä, päähenkilön ystävien käymissä kirjallisuuskriittisissä keskusteluissa. Hän oli kirjoittanut myös suuren joukon näytelmiä, jotka olivat kuitenkin jääneet suurimmaksi osaksi esittämättä. Julkaistessaan ainoan novelliko-

koelmansa *Opettavaisia kertomuksia* vuonna 1613 Cervantes toteaa yleensä olevansa ensimmäinen, joka kirjoittaa kastilian kielellä (ts. espanjaksi) alkuperäisiä novelleja – ei siis pelkkiä käännöksiä tai muunnelmia italiankielisistä novelleista. Tätä ennen Cervantes oli sisällyttänyt novelleja jo välikertomuksina *Don Quijotensa* ensimmäiseen osaan. *Opettavaisten kertomusten* esipuheessa Cervantes kertoo myös tärkeimmän teoksensa olevan pian valmistumassa: romaanillaan *Persiles ja Sigismunda* Cervantes uskoo nostavansa romaanin lajina uudelle, ennennäkemättömälle tasolle, jolla voi kilpailla lajin antiikkisen esikuvan, Heliodoroon *Aithiopika*-romaanin kanssa (200-l. jaa). On ilmeistä, että Cervantes piti *Persilestä*, joka ilmestyi postuumisti 1617, pääteoksenaan. Aikalaiset ja vielä pari seuraavaa sukupolvea lukivatkin *Persilestä* lähes yhtä innokkaasti kuin *Don Quijotea*, mutta seuraavina vuosisatoina *Persiles* jäi lähes unohduksiin, ja Cervantes on jo pitkään muistettu ensisijaisesti *Don Quijoten* kirjoittajana ja toissijaisesti novellistina, joka on huomattavasti vaikuttanut eurooppalaisen novellin muotoutumiseen.

Edellä esitetty Cervantesin kirjallinen minielämäkerta antaa jo viitteen siitä, että Cervantes oli kirjailijana poikkeuksellisen monipuolinen. On todettu, että hänen tuotannossaan tulevat esille suurin piirtein kaikki tuona aikana käytössä olleet lajit, traditiot ja diskurssityypit. Näitä hän muuntelee ja kehittää omalla omituisella tavallaan. Tämä pätee myös novelleihin, jotka eivät jatka ainoastaan Boccaccion viitoittamalla italialaisen novellin linjalla vaan joissa käytetään hyväksi ja yhdistellään monia muita diskursseja kuten Heliodoroon tyyppisen romaanin seikkailukertomuksia, veijari- eli pikareskitarinoina, paimen- eli pastoraaliromaanin tyyliä tarinoita (näitä esiintyy etenkin *Don Quijoten* välikertomuksina) sekä maurilaistarinoina. Tuloksena on joukko keskenään sangen erilaisia tarinoita, joista voi helposti erottaa eri lähtötraditioista peräisin olevia aineksia mutta joista ei ole lainkaan yksinkertaista sanoa, mitä Cervantes oikeastaan on tehnyt näistä erilaisista aineksista – mistä koostuu se erityinen cervanteslainen novelli, josta tuli merkittävä ja vaikuttava tekijä eurooppalaisen novellin historiassa.

Itse asiassa tutkijoiden erimielisyys sen suhteen, mitä Cervantes oikeastaan sanoo ja mikä hänen novellimuodossaan – tai novellimuodoissaan, koska hän näyttää kirjoittavan kovin erityyppisiä tekstejä – on oleellista, on häkellyttävän suuri. Joidenkin tutkijoiden mielestä Cervantes on modernin perspektivistisen ajattelutavan edustaja, jolle maailma on aina sitä millaiselta se kustakin yksilöstä näyttää. Toisille hän näyttäytyy lähestulkoon postmodernina leikittelijänä ilman syvempää ”sanomaa” tekstipalapelin takana. Jotkut pitävät häntä hartaana katolisena ja kristinuskon totuuksien puolustajana, ja edelleen jotkut toiset renessanssihumanismin edustajana Erasmus Rotterdamilaisen hengessä. Jotkut tulkitsijat korostavat novellien kohdalla niiden ”idealismia”, jossa hyvä voittaa ja hyveellinen saa palkkansa, toiset niiden ”realismia”, maailman kuvaamista vähemmän kauniina, Cervantesin ”sanomana”. Yleisvaikutelma siitä, mihin lähes kolmensadan vuoden aikana on päästy Cervantesin novellien tulkinnassa, on suunnilleen yhtä hämmentävä kuin *Don Quijoten* tulkintojen *mones*.

Cervanteslaisen romaanin ja novellin ymmärtämisen taustaksi on hyvä palauttaa mieliin joitakin keskeisiä seikkoja siitä maailmasta, jossa Cervantes eli ja kirjoitti. Cervantesin syntyessä 1500-luvun puolimaissa Espanja oli Euroopan mahtavin valtio. Habsburg-sukuinen keisari Kaarle V hallitsi valtakuntaa, joka kattoi Espanjan lisäksi Burgundin (Franche-Comten), Flanderin (Alankomaat ja Belgian) ja Itävallan ja jolla oli käytännössä ylivalta myös Italiassa, minkä lisäksi hän hallitsi laajaa espanjalaista imperiumia Etelä-Amerikassa (jota Cervantesin novelleissa mainitaan edelleen ”Intiaksi”). Kaarlen luovuttua kruunusta poikansa Filipin (Espanjan kuninkaana Filip II) ja veljensä Ferdinandin hyväksi valtakunta jakaantui kahtia Itävallan jäädessä Ferdinandille. 1500-luvun loppuun mennessä oli selvä, että Espanja oli menettämässä poliittisen johtoasemansa Euroopassa. Espanjan kirjallisuuden kulta-aika, *Siglo de Oro* eli 1600-luku, sijoittuu ajankohtaan, jolloin Espanjan valtapoliittinen asema oli heikentynyt ratkaisevasti.

Uskonsodat kuuluivat myös 1500-luvun loppupuolen valtapoliittiseen tilanteeseen. Espanja oli vuosisatojen ajan, aina 700-

luvulta asti, ollut päärintama, jolla kristitty Eurooppa pani vastaan islaminuskaisille, aluksi arabeille, sittemmin turkkilaisille. Espanjan johdolla voitettu Lepanton meritaistelu vuonna 1571 oli ratkaiseva käänne. Samanaikaisesti, kun Espanja oli voitokas taistelussaan vääräuskoisia vastaan etelässä, se oli vähemmän voitokas toisella uskonsodan rintamalla pohjoisessa, nimittäin katolisuuden puolustamisessa Saksan, Ranskan, Englannin ja Alankomaiden protestantteja vastaan. Kaarle V:n tavoite oli protestanttisuuden murskaaminen, mutta hän joutui tyytymään osavoittoihin ja kompromisseihin. Hänen seuraajansa Filip II:n ankara hallinto Alankomaissa aiheutti vapaussodan, jota käytiin 1570-luvulta aina 30-vuotisen sodan päättävään Westfalenin rauhaan vuonna 1648. Eräänlaista lopullista mahtiaseman menetystä merkitsi Espanjan voittamattoman armadan häviö englantilaisille vuonna 1588. Kaiken kaikkiaan Filip II:n hallituskausi (1556–98) samoin kuin hänen seuraajansa, Filip III:n, kausi (1598–1621) merkitsivät Espanjalle jäljelle jääneen valtakunnan puolustamisen aikaa, johon sisältyi voimakas kirkon ja valtion liitto vastauskonpuhdistuksen, toisin sanoen katolisen kirkon uudistuspyrkimysten ja samalla ankaran oikeaoppisuuden ja protestantismia vastaan taistelemisen, hengessä. Espanjan maailmanpoliittiseen asemaan sekä sen talouteen vaikutti lisäksi sen asema siirtomaaimperiumina. Siirtomaista emämaahan valuvat rikkaudet eivät kuitenkaan johtaneet koko yhteiskunnan vaurastumiseen järkevän investoinnin kautta vaan rikkauksien tuhlailuun ja useiden väestöryhmien köyhtymiseen, ja ideologiset ratkaisut, kuten moriskojen eli kristinuskoon kääntyneiden maurien karkottaminen Espanjasta, heikensivät edelleen maan taloutta.

Cervantes syntyi vuonna 1547 välskärin poikana Alcalá de Henaresissa Madridin lähellä. Perhe muutti hänen pienerä ollessaan ensin Valladolidiin, sieltä Cordobaan, sitten Sevillaan ja lopulta vuonna 1566 maan vasta valittuun uuteen pääkaupunkiin Madridiin. Cervantesin tiedetään nauttineen Madridissa erään aikakauden arvostetun humanistioppineen opetusta, mutta ei ole varmaa tietoa siitä, että hän olisi saanut opetusta jossakin maan yliopistoista. Vuonna 1569 nuori Cervantes matkusti Roomaan

(kenties hän oli osallistunut kaksintaisteluun, surmannut vastustajansa ja paennut rangaistusta), jossa hän toimi kardinaali Acquavivan palveluksessa. Hän osallistui Lepanton meritaisteluun Kreikan rannikolla ja haavoittui siellä vasempaan käteensä, joka vaurioitui pysyvästi. On ilmeistä, että hän aina piti korkeassa arvossa sitä, että voi kutsua itseään Lepanton taistelun sankariksi. Hän osallistui tämän jälkeen muihinkin espanjalaisten sotaretkiin turkkilaisia vastaan. Paluumatkalla Napolista Espanjaan hänen aluksensa joutui myrskyyn ja erilleen muusta saattueesta, jolloin merirosvot kaappasivat hänen aluksensa, ja hänet vietiin vankeuteen Berberiaan (nyk. Pohjois-Afrikka). Hän teki useita pakoyrityksiä, mutta hän vapautui vasta, kun kristittyjen vapautumiseen omistautunut trinitaarien munkkikunta osti hänen vapaaksi vuonna 1580. Tällöin hän oli viettänyt vankeudessa viisi ja puoli vuotta. Espanjaan palaamisen jälkeen Lepanton sankarilla oli vaikeuksia löytää itselleen sopivaa tehtävää kruunun palveluksessa. Hän matkusteli laajassa valtakunnassa Portugalia myöten, joka oli vuonna 1580 liitetty Espanjaan, ja sai paikan kruunun palveluksessa aluksi Sevillassa ja sitten veronkerääjänä Granadassa. Häntä syytettiin epäselvyyksistä verojen kannossa, ja hän joutui useamman kerran istumaan vankilassa ennen kuin syytökset osoitettiin vääriksi. Cervantes toivoi saavansa paikan Italiasta, jonne hänen suosijansa, kreivi Lemos, oli nimitetty Napolin varakuninkaaksi. Hän suunnitteli myös Amerikkaan lähtemistä. Vaikeiden virkamurheiden ja ilmeisesti yhtä hankalien perhesuhteiden ohessa – hän oli solminut avioliiton vuonna 1584, mutta on epäselvää, kuka on kenenkin lapsi ja ketkä kenenkin rakastajattaria – hän kirjoittaa *Galatean* ja näytelmiä, ja erään kerran vankilassa istuessaan hän pani alulle hullun hidalgon *Don Quijoten* tarinan, kuten hän itse kertoo romaanin esipuheessa. Cervantes liittyi katoliseen veljeskuntaan vuonna 1609 ja antoi maallikkovelilupauksen vähän ennen kuolemaansa 1616.

Cervantes vietti näin kaikkea muuta kuin pelkän kirjailijanelämän: päinvastoin, huolimatta monipuolisuudesta, jolla hän näyttää noukkivan kirjoihinsa kaiken, mitä hänen aikansa – renessanssin ja barokin taitteen – kirjallinen maailma tarjosi, hän on

elänyt pikemminkin käytännön ihmisen – sotilaan, kruununvirkamiehen – kuin kirjallisen ihmisen elämän. Hän eli konkreettisesti mukana Espanjan ja Euroopan keskeisissä historiallisissa käännteissä. Hänen elämänpiirinsä on ollut laaja, onhan hän asunut useissa kaupungeissa kotimaassaan ja Italiassa sekä elänyt vihollisen vankina Berberiaassa ja tutustunut näin erilaisiin kansoihin, kieliin, tapoihin ja kulttuureihin. Toimimalla kreivin sihteerinä, sotilaana, kirjailijana ja veronkantajana ja oltuaan vankina vihollismaassa ja istuttuaan vankilassa kotimaassakin hän on tutustunut ylhäisiin ja alhaisiin, eri ammattiryhmiin ja elämänpiireihin. Voidaan sanoa, että hänen elämäntarinansa on yhtä seikkailukas ja monipolvinen ja jännittäviä käännteitä täynnä kuin kenen tahansa hänen romaaniensa tai novelliensa henkilöiden elämäntarina. Se mikä tuntuu kliseiseltä seikkailumaailmalta myöhäiskreikkalaisten roomaanihenkilöiden tarinoissa – taistelut, merimatkoilla koetut myrskyt ja merirosvojen vangiksi joutumiset, äkilliset onnen käännteet, henkilöiden epäselvät syntyperät – joutuu uuteen valoon, kun nämä yhdistää Cervantesin elämään, jossa nämä olivat historiaan sidottuja tositahtumia.

Tarkoitukseni ei ole väittää, että Cervantes kertoisi tarinansa oman elämänsä pohjalta, sen sijaan että hän olisi hyödyntänyt aikakautenaan käytettävissä olevia lajeja. Jälkimmäinen pitää vastaansanomattomasti paikkansa. Cervantesin elämän huomioon ottaminen voi kuitenkin nähdäkseni olla avain sen ymmärtämiseen, mitä hän tekee omassa tuotannossaan niille eri kirjallisille lajeille, jotka hän käyttää hyväkseen. Cervantesin novellien lukijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että noudattaessaan jotakin tunnettua tekstityyppiä – esimerkiksi boccacciolaista novellia tai paimen- tai pikareskitarinaa – Cervantes sijoittaa nämä konkreettiseen, tunnistettavaan miljööseen. Esimerkiksi myöhäiskreikkalaisen rakkausromaanin tapahtumakulkua noudatteleva *Antelias rakastaja* alkaa oman ajan historiallisella tapahtumalla, kun valitetaan sitä, että turkkilaiset ovat hävittäneet Nikosian kaupungin Kyproksella. Tämä tapahtui vuonna 1570. Eivät ainoastaan tapahtumaympäristöt, vaan myös henkilötyypit sijoitetaan konkreettiseen historialliseen aika-aiastodellisuuteen. Esimerkiksi Cervantesin

boccacciolaisimmassa novellissa *Mustankipeä extremaduralainen* nuori mies, joka tunkeutuu taloon vietelläkseen vanhan miehen nuoren vaimon, kuvataan tyypilliseksi sevillalaiseksi ylemmästä luokasta lähtöisin olevaksi lorvailijaksi. *Englantilaisen espanjattaren* hyveelliset päähenkilöt ja juonittelevat konnat saavat konkreettista maailmaa ympärilleen Englannin ja Espanjan välisistä uskonriidoista ja siirtomaista palaavien aarrelaivojen keskinäisen kaappauksen politiikasta sekä esimerkiksi yksityiskohdasta, jossa kuvataan seikkaperäisesti, minkälaisen välivaiheiden kautta Englannissa asetettu vekseli voidaan lunastaa Sevillassa. Tapahtumaympäristöjen ja henkilötyyppien konkretisointi etäännyttää Cervantesin novelleja lajin italialaisesta, boccacciolaisesta prototyypistä, jolle on ominaista kertomuksen ääriivamaisuus tai suorastaan anekdoottimaisuus: novelli keskittyy tapahtumisen kulkuun ilman että henkilöitä erityisemmin karakterisoitaisiin tai kuvailtaisiin tapahtumamiljöötä. Cervantesilaisesta ”realismista” voitaisiinkin pikemmin puhua tällaisessa henkilöiden ja heidän ympäristönsä konkreettisuuden mielessä kuin idealisoinnin puutteen merkityksessä (joka on ominaista ainoastaan osalle hänen novellejaan). Tällainen ”realismi” muistuttaa Roland Barthesin ajatusta realistisen kirjallisuuden sisältämistä maininnoista ”merkityksettömistä”, toisin sanoen juonen kulun kannalta ei-välttämättömistä fiktiivisen maailman yksityiskohdista tarkoituksena saada aikaan vaikutelmaa, että tarinan maailma todella on olemassa, eli lisätä tarinan ”reaalisuusefektiä” (*effet réel*).

Nähdäkseni on kuitenkin todettava, että Cervantes ei saa novelleihinsa kuvauksillaan ja pohdintoillaan ainoastaan paikallisuutta ja että ”reaalisuusefekti” ei tähtää ainoastaan illuusiovaikutukseen. Pikemmin ”reaalisen” maailman läsnäolo pakottaa lukijan yhdistämään kirjallisuuden tuntemaansa elämään. Tämä ohjaa hänet toisaalta arvioimaan kriittisesti kirjallisuutta elämäntapaisten suhteen, toisaalta se avaa kirjallisuudelle tätä kautta vakavasti otettavuuden ja opettavuuden mahdollisuuden. Haluaisinkin väittää, että Cervantesin novellien erityislaatu syntyy juuri siitä, että hän ottaa kaikki tarjolla olevat kirjalliset traditiot käyttöönsä mutta suhtautuu näihin kriittisesti arvioiden niiden todenperäi-

syöttä, niiden yhteensopivuutta todellisen elämän kanssa sellaisena kuin hän sen tuntee, ja siten niiden käyttökelpoisuutta elämästä puhumisen ja opettamisen tehtävään.

Elämän todellisuuden ja kirjallisuuden välinen ristiriita oli ollut Cervantesin lähtökohta *Don Quijotessa*. Päähenkilö oli höyrähtänyt ritariromaaneista, jotka satuilevat mahdottomia mutta joita hän piti tosina. *Don Quijotessa* osoitetaan sankarin hullunkuristen seikkailujen avulla yhä uudestaan, miten naurettavaa ritariromaanien epäuskottavien tarinoiden sekoittaminen todellisuuteen on. Ritariromaanit ovat huonoa kirjallisuutta, koska ne niin ilmiselvästi ovat epätosia. Tosin ritariromaaneissakin on eroja sen mukaan, miten uskottavia niiden esittämät tarinat ovat. Eroja on myös muiden ominaisuuksien suhteen, joista teoksen kirjallinen arvo riippuu, kuten esitystavan ja sommittelun. Näistä asioista Don Quijoten ystävät parturi ja kirkkoherra käyvät pitkän keskustelun, jossa nimeltä mainiten jotkut teokset hänen kirjastostaan tuomitaan hävitettäväksi, toiset taas arvioidaan säilyttämisen arvoisiksi. Kirjallisuuskriittisiä keskusteluja esiintyy Cervantesilla muuallakin: *Don Quijoten* toisessa osassa pohditaan sepittämisen ja esitystavan kysymyksiä Avellanedan kirjoittaman jatko-osan yhteydessä, ja *Opettavaisista kertomuksista* viimeinen, *Koirien keskustelu*, sisältää runsaasti sopivaa tai oikeanlaista kertomista ja esittämistä koskevaa pohdintaa.

Keskustelut osoittavat sen, mikä on muutenkin selvää Cervantesin kirjallisen tuotannon perusteella: kirjoittaja on hyvin perehtynyt aikakauden kirjallisuuteen ja kirjoittamisen kysymyksiin, ja hän ottaa vakavasti vaatimuksen, että kirjallisuuden tulisi olla hyvää – tiedollisessa, moraalisessa ja tyyllillisessä mielessä. Se, miten Cervantes hahmottaa totuudellisuuskysymyksen kirjallisuudessa ja ylipäänsä kysymyksen kirjallisuuden tehtävästä, noudattaa, kuten otaksuttavaa onkin, hänen aikakautensa klassistisen poetiikan ajattelutapaa. Tärkein runousopillinen auktoriteetti Cervantesille oli espanjalainen El Pinciano, jonka 1596 ilmestynyt runousoppi kuuluu renessanssin aristotelisen poetiikan traditioon. Tässä runouden tehtäväksi nähdään (Horatiuksen klassisen poetiikan kiteytyksen mukaisesti) huvittaminen ja opettaminen: runou-

den tehtävä on esittää kuulijoita miellyttävässä muodossa totuuksia, jotka ovat moraalisesti opettavaisia. ”Miellyttävä” tai ”huvittava” voi olla vain sellainen teos, joka on hyvin sommiteltu, joka ilmentää älyä ja henkevyttä ja jossa kieltä käytetään kauniisti ja taitavasti. Kirjallisuudelta vaadittavan todenmukaisuuden Cervantes käsittää aristotelisessä mielessä siten, että sepitetyt kertomuksen ei tarvitse olla kirjaimellisesti totta, kunhan se on todenmukainen syvemmällä tasolla: se kuvaa, mikä on mahdollista ja todennäköistä asioiden luonteen mukaan. On ilmeistä, että Cervantesille kirjallisuuden totuudellisuus oli juuri ihmisten toiminnan todenmukaisuudessa. Mitä tapahtumisen seikkailukkuuteen ja satunnaisien yhteensattumien osuuteen tulee, Cervantesin ajattelutapa poikkeaa selvästi siitä, mitä nykyajan lukija pitäisi todennäköisenä. Hänelle riittää pintatasolla se, että tapahtuminen on mahdollista, vaikka se olisi lukuisten epätodennäköisten sattumusten summa. Oleellista on todenmukaisuus syvemmällä, asioiden olemusta ilmaisevalla tasolla: mitkä ovat mahdollisia inhimillisiä tekoja, inhimillisiä ratkaisuja ja valintoja tietyssä tilanteessa.

Kysymys todenmukaisuudesta on renessanssiajan poetiikassa kytköksissä kysymykseen moraalisesti opettavuudesta, jonka Cervantes niin ikään otti hyvin tosissaan. Tämä näkyy hänen *Persileestään*, joka on rakennettu kristillisen hyveellisen elämänvaelluksen (allegoriseksi) esikuvaksi. Moraalinen painotus tulee esille myös *Opettavaisten kertomusten* esipuheesta, jossa hän vakuuttaa, että jokaisesta hänen novellistaan voi löytää jonkin arvokkaan opetuksen. On todettu, että kokoelman otsikon on aikalaisista täytynyt näyttää sisäisesti ristiriitaiselta: viittaahan sana *novela*, espanjan kieleen italian kielestä tuotu uudissana, boccacciolaiseen novelliin. Tätä pidettiin paraatiesimerkkinä kirjallisuudesta, joka on kyllä huvittavaa muttei moraalisesti opettavaista (vaan päin vastoin vapaalla seksuaalisuuden kuvauksellaan moraalisesti arveluttavaa). Näin Cervantesin ”ohjelma” olisi, että hän haluaa kirjoittaa novelleja, jotka kuitenkin ovat moraalisesti hyväksyttäviä, jopa opettavaisia.

Ajatus, että Cervantes olisi halunnut tehdä novelleistaan moraalisesti opettavaisia esimerkillisyyden mielessä, on johtanut

tulkitsijat korostamaan Cervantesin novellien ”idealistisia” piirteitä. Novellit, joissa hyveelliset sankarit ja sankarittaret saavat lopuksi ansaitsemansa palkkion, on nähty hänen viimeisimpinä, kypsimpinä teoksinaan, tai on korostettu novelleissa esiintyvää yksilön moraalisen vastuun ja valinnanvapauden teemaa. Tällainen ”idealistisen” aineksen korostaminen ”realistisen” kustannuksella, jolloin ”realistisella” tarkoitetaan kaunisteleamatonta, jopa raadollista ja pessimististä maailman esittämistä, ei kuitenkaan tee oikeutta *Opettavaisten kertomusten* moninaisuudelle ja sille, että Cervantes päättää kokoelmansa *Koirien keskustelussa* pikareskityyliin, lopulta groteskiuteen asti paisuteltuun ihmisten kehnouden kuvaukseen – kertomukseen, joka monen nykyaikaisen lukijan mielestä on parhaita ja iskevintä Cervantesia. Opettavuus on käsitetty liian kapeasti, jos pikareskitarinat suljetaan opettavuuden ulkopuolelle: maailman kehnouden kuvaamisen veijarin (*picaro*) kokemuksissa tuli päinvastoin johdattaa kristitty ajattelemaan tätä kehnoa maailmaa parempaa elämää tuonpuoleisessa ja suuntautumaan siihen.

Nähdäkseni oikeampaan Cervantesin kertomusten ”esimerkillisyyden” ymmärtämiseen päästään, kun esimerkillisyyttä ei käsitetä kapeasti moraalisen esikuvallisuuden mielessä vaan laajemmin ja itse asiassa kahdessa erilaisessa, toiseensa liittyvässä mielessä, nimittäin toisaalta moraalisen, toisaalta kirjallisen opettavuuden mielessä. Moraalisen opettavuuden piiriin tulisi ensinnäkin laskea myös ”negatiiviset” kuvaukset maailman kehnoudesta. *Koirien keskustelun* Berganzan satiirisen-kyyniset kuvaukset erilaisten ammattiryhmien, kuten teurastajien, paimenten tai näytelmäkirjailijoiden ja näyttelijöiden elämisestä, ovat selvästi pikareskiromaanin tapaan opettavia. *Rinconeten ja Cortadillon* samoin pikareskityylinen kuvaus varkaiden pienoismaailmasta, jossa vallitsevat omat selkeät järjestyssääntönsä, aivan kuten lakia noudattavassa yhteiskunnassa, jonka osana tuo ”käänteismaailma” lisäksi toimii, muistuttaa Balzacin ajatusta kuvata oman aikansa – 1800-luvun – yhteiskuntaa rikollisten toimintatavan kautta, joka on tuon yhteiskunnan toimintatavalle analoginen. Cervantesin novellille on ominaista uskonnollinen korostus: varkaat uskovat rikollisesta ja

Don Quijoten kirjoittaja Cervantes (1547–1616) ei esittelyä kaipaa: hän on länsimaisen romaani- ja novellikirjallisuuden isä, ilkkurisen ja humoristisen tyylin mestari. Cervantesin pääteoksiin kuuluva novellikokoelma *Opettavaisia kertomuksia (Novelas ejemplares)* ilmestyi vähän ennen kirjailijan kuolemaa. Kokoelman veijarimaiset tarinat piirtävät ainutlaatuisen värikkään kuvan 1600-luvun Espanjasta ja koko Välimeren maailmasta.

Kokoelma sisältää kertomukset:

MUSTALAISTYTTÖ

ANTELIAKASTAJA

RINCONETE JA CORTADILLO

ENGLANTILAINEN ESPANJATAR

LISENSIAATTI LASINEN

VEREN VOIMA

MUSTANKIPEÄ EXTREMADURALAINEN

YLHÄINEN KYÖKKIPIIKA

KAKSI NEITOKAISTA

NEITI CORNELIA

PETOLLINEN NAIMAKAUPPA /

KOIRIEN KESKUSTELU

FAROS

WWW.FAROSKUSTANNUS.FI

9 789525 710878

KANNEN MAALAUS:
ALONSO SÁNCHEZ COELLO (1531–88):
VISTA DE SEVILLA,
MUSEO NACIONAL DEL PRADO
KANSI: MARI SHIPOLA